

Ringerike kommune
Postboks 123 Sentrum
3502 HØNEFOSS

Saksbehandler, innvalgstelefon
Brede Kihle, 32266865

Ringerike kommune - Uttalelse til forslag til ny samfunnsdel for perioden 2021 - 2030

Vi viser til brev av 3. juni 2021 med høring av ny samfunnsdel for perioden 2021 til 2030.

Bakgrunn

Som det går frem av oversendelsen er kommuneplanens samfunnsdel det øverste styringsdokumentet i kommunen. Planforslaget inneholder derfor viktige mål og strategier som det skal jobbes med fram mot 2030 og som skal gi retning både for samfunnsutviklingen, arealutviklingen og kommunens tjenesteutvikling.

Vi ga innspill til planarbeidet i vårt brev av 1. april 2020 i forbindelse med høring av ny planstrategi for Ringerike hvor også oppstart av rullering av kommuneplanens samfunnsdel med tilhørende planprogram ble kunngjort og sendt på høring.

Statsforvalterens rolle

Vi skal bidra til at planer ivaretar nasjonale og vesentlige regionale interesser innen landbruk, klima og miljøvern, folkehelse, samfunnssikkerhet, samt barn og unges interesser. Statsforvalteren skal arbeide for at Stortingets og regjeringens vedtak, mål og retningslinjer innen våre ansvarsområder blir fulgt opp i kommunale planer. Kommunen er planmyndighet og har ansvaret for at plan- og bygningslovens formelle krav til innhold og planprosess oppfylles i planarbeidet.

Vurdering

Vi ser det er satt mål om at Ringerike kommune skal være et inkluderende samfunn hvor innbyggerne sammen skaper gode og aktive liv. Videre er det ønske om mindre ulikheter. Ringerike skal også være et kraftsenter for et arbeidsliv med høy verdiskapning. Det er ønske om et samfunn og næringsliv som gjør grønn omstilling og smart ressursbruk til sitt fortrinn, og hvor dette ikke går ut over de økologiske tålegrensene.

Det går videre frem at planperioden frem til 2030 er valgt for å ha samme tidsperspektiv som FNs bærekraftsmål og nasjonale klimamål. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging og FNs bærekraftsmål, ligger til grunn for kommunens planlegging.

For å innarbeide de overordna føringene inn i en mere lokal kontekst, er mål og delmål ytterligere konkretisert. Det mener vi er bra. Vi viser i den sammenheng til veilederen fra Miljøverndepartementet fra 2012 om samfunnsdelen og handlingsdelen, hvor det går frem at det skal tilstrebes at målene er konkrete, målbare, oppnåelige, realistiske og tidsbestemte.

Under de 9 valgte bærekraftsmålene som er valgt for å peke ut retningen for utviklingen som Ringerike ønsker, er det foreslått ulike hovedmål, delmål og «sånn vil vi ha det». Dette har resultert i en rekke mål og tiltak som er foreslått i planperioden og det er tydelig at Ringerike kommune har gjennomført et grundig og omfattende arbeid. Vi mener også at flere av målene og tiltakene som er foreslått er gode og i tråd med nasjonale og regionale føringer innenfor de ulike temaene i samfunnsdelen.

Flere av målene som er foreslått vil også bli fulgt opp videre gjennom arbeid med ulike temaplaner hvor kommunens arbeid med å nå disse målene vil bli ytterligere konkretisert. Vi vil derfor komme med en mere detaljert uttalelse i forbindelse med høringen av disse planene.

Med dette som bakgrunn har vi følgende merknader:

AREAL OG TRANSPORT

Som vi skrev ved oppstart, så skal kommuneplanens samfunnsdel være førende for utarbeidelse av kommuneplanens arealdel. I loven står det at samfunnsdelen skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. God forankring av samfunnsdelen og arealstrategien vil også gi større forståelse for valgene som skal tas i arbeidet med arealdelen. Dette kan også redusere sjansene for «omkamper» når arealutviklingen skal fastsettes i arealdelen.

Vi mener derfor det er positivt at det er foreslått en arealstrategi og at det er lagt vekt på en arealbruk som skal være bærekraftig med hensyn til klima og naturmiljø. Der er det blant annet føringer om en kompakt by- og tettstedsutvikling og satsing på gående og syklende. Planleggingen skal sikre en utvikling som skjer innenfra og ut. Dette mener vi er bra.

I tillegg til videre utvikling i Hønefoss, er det pekt på flere tettsteder som det er ønske om å utvikle videre og styre noe av veksten til. Vi mener det er viktig og riktig å peke på Hønefoss by som et hovedutviklingsområde, hvor den største delen av veksten blir styrt til. Samtidig støtter vi videre vekst i tettstedene.

Vi har imidlertid kommentarer til hvordan fordelingen av vekst er beskrevet. Det er ikke foreslått noen konkret tall med hensyn til andel og prosentvis vekst, men vi mener en betydelig andel av boligveksten må styres til Hønefoss. Til sammenligning viser vi til Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus, hvor veksten innenfor bolig og arbeidsplasser er definert. I prioriterte vekstområder skal det legges til rette for at minimum 80 % av bolig- og arbeidsplassveksten skjer og for kommuner med regionale byer er denne andelen minimum 90 %.

Vi ser av arealstrategien at Haugsbygd og Heradsbygda er tatt med der majoriteten av boligbebyggelse skal skje i planperioden. Dette er en strategi vi ikke kan støtte.

Både Haugsbygd og Heradsbygda har en avstand til Hønefoss som tilsier at disse områdene er bilbaserte og vil konkurrere med utviklingen i Hønefoss. Vi viser til Regional plan for areal og transport i Buskerud fra 2018 hvor det er satt en grense på 3 km fra kollektivknutepunkt som førende for boligutviklingen og 2 km for arbeidsplassvekst. Haugsbygd ligger i luftlinje ca. 5 km fra Hønefoss, og store deler av Heradsbygda ligger over grensen på 3 km. Det er i dag et stort fortettpotensiale og utviklingsmuligheter i Hønefoss. Vi vil derfor vurdere innsigelse til arealdelen hvis det legges opp til omfattende utbygging ved disse to tettstedene. Vi viser til Statlige planretningslinjer for bolig-, areal- og transportplanlegging fra 2014 og regionale føringer. Vi anbefaler derfor at Haugsbygd og Heradsbygda blir tatt ut som områder hvor majoriteten av boligbebyggelse skal styres til.

Vi vil også vise til at grensen for langsiktig vekst virker unødvendig stor i lys av det store potensialet for videre vekst som allerede ligger inne i gjeldende kommuneplan. I Hønefoss er fortettpotensialet vurdert tidligere til å ha en kapasitet for å legge til rette for ca. 16 000 nye innbyggere. I tillegg er det lagt til rette for nye områder ved Krakstadmarka. Det vil derfor gå mange tiår før det eventuelt vil komme et behov for utvidelse slik det er vist i samfunnsdelen.

Ellers vil vi løfte frem som positivt at det er tatt inn føringer for masseforvaltning i arealstrategien. Her står det blant annet at det skal sikres at overskuddsmasser gjenbrukes på mest mulig miljøvennlig måte. Vi viser i den sammenheng til ressurspyramiden, hvor gjenbruk og gjenvinning er prioriterte tiltak før massene blir vurdert brukt til utfylling eller deponert. Videre er det viktig å unngå at overskuddsmasser oppstår, og det er derfor bra at Ringerike kommune har mål om at masseforvaltning skal inngå som et viktig tema i de kommunale planene.

I lys av skredet som gikk ved Hovsenga i 2019 og et klima i endring, ber vi om at det vurderes å ta inn noen føringer i arealstrategien om viktigheten av å ivareta sikkerhet mot naturfarere og at dette ligger som et premiss for all utbygging. Med endringer i klimaet og mer ekstremvær som følge av dette, er dette et tema som er viktig i dag og som blir viktigere for hvert år som går. Det er derfor svært viktig at dette blir fulgt opp i kommunens planarbeid.

MILJØ OG KLIMA

Som vi skrev ved oppstart av planarbeidet, er et godt kunnskapsgrunnlag en forutsetning for å unngå tap av naturmangfold. Ut fra data i naturbasen, vurderer vi at den sørøstre delen av kommunen er godt kartlagt, mens den øvrige delen er mangelfullt kartlagt.

FNs klimapanel og naturpanel har slått fast at klimaendringer og tap av naturmangfold er to helt eksistensielle utfordringer som vi står ovenfor. Menneskelig aktivitet i form av arealendringer og tap av naturområder som følge av dette er en av hovedårsakene til tap av naturmangfold. I den sammenheng mener vi det er bra at Ringerike kommune har føringer som følger opp de nasjonale klimamålene og sørger for en bærekraftig arealutvikling hvor hensynet til blant annet truede arter og naturtyper skal vektlegges. Økt kunnskap om naturmangfold i kommunen bør også inngå som et tiltak og spesielt for de områdene i kommunen hvor det vurderes utbygging.

Det er valgt å fastsette mål og strategier for kommunens klimaarbeid i samfunnsdelen fremfor å videreføre arbeidet med en egen kommunedelplan for klima og energi. Ved oppstart uttalte vi følgende: *«Med forutsetning av at kommunens mål og strategier for klimaarbeidet kommer tydelig frem av samfunnsdelen, har vi ingen spesielle merknader til at denne planen blir innarbeidet i samfunnsdelen. Vi mener det kan være fornuftig å forankre dette i kommunens overordna plan med tilhørende handlingsdel. Dette kan sikre en bedre oppfølging av tiltakene siden samfunnsdelen er tradisjonelt mere aktivt i bruk i kommunens forvaltning sammenlignet med enkelte kommunedelplaner som i noen tilfeller kan bli liggende passive».*

Målet for 2030 om reduksjon i minst 55 % av klimagassutslippene er tatt inn i samfunnsdelen. Videre er det vist til ulike tiltak innenfor ulike sektorer det skal jobbes videre med for å nå målene. En bevisst arealplanlegging hvor dette målet utgjør et premiss for arealforvaltningen, vil være helt sentralt for måloppnåelsen.

Vi ser at det er foreslått flere tiltak som det skal jobbes videre med. Vi savner likevel en grundigere vurdering av dagens status sett opp mot tidligere fastsatte mål og tiltak og hvilken måloppnåelse dette har hatt. Spørsmålet er om en egen kommunedelplan kunne omhandlet dette mere i detalj. Dette blir en avveining. Uansett er det viktig at det utarbeides en handlingsdel for å omsette dette fra ord til handling. Det bør i den sammenheng utarbeides en oversikt over klimatiltakene med forventede effekter for videre oppfølging. Vi viser til [veileder](#) fra Miljødirektoratet som beskriver dette arbeidet grundigere. Veilederen inneholder blant annet tiltak innen klimagassreduksjon og energiplanlegging, i tillegg til veiledning om prosess og innhold.

VANNMILJØ OG AVLØP

Kommuneplanens samfunnsdel er viktig for å beskrive utfordringer og fastsette mål og strategier for en helhetlig og bærekraftig vannforvaltning med hensyn til naturmangfold, miljøtilstand og brukerinteresser. Vi viser til nasjonale og regionale føringer knyttet til vannmiljø og vannforvaltning. Vi ser positivt på at forslaget til samfunnsdel er bygd opp rundt FNs bærekraftsmål, blant annet bærekraftsmål 15 Livet på land som også omfatter bevaring og bærekraftig bruk av ferskvannbaserte økosystemer. Vi minner om bærekraftsmål 6 Reint vatn og gode sanitærforhold, som også skal sikre bærekraftig vannforvaltning, vannkvalitet og vannrelaterte økosystemer.

Vi anser at foreliggende planforslag synliggjør og ivaretar hensynet til vann og vassdrag på en god måte. Ringerikes vassdrag og innsjøer med verdifulle naturkvaliteter er nevnt i forslaget til samfunnsdel. Det er viktig at samfunnsdelen har fokus på utfordringer knyttet til vannmiljø. Ifølge forskrift om rammer for vannforvaltningen (vannforskriften) skal tilstanden i overflatevann beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenoprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand. Videre er vannkvaliteten avgjørende for en rekke brukerinteresser. Vannforskriften er fulgt opp gjennom regional plan for vannforvaltning som blant annet fastsetter konkrete miljømål for vannforekomstene. Ifølge vannforskriften § 29 skal den regionale vannforvaltningsplanen legges til grunn for kommunens planlegging og virksomhet.

I Ringerike kommune tilfredsstiller de fleste vannforekomstene målene om minst god økologisk tilstand og god kjemisk tilstand, men om lag 15 % oppnår ikke miljømålene. På kommunens ansvarsområder er det utfordringer knyttet til påvirkninger fra avløp og landbruk. Samfunnsdelen bør omfatte mål for vannkvalitet, strategier for oppfølging av den regionale planen og synliggjøre kommunens ansvar som sektormyndighet for blant annet avløp, landbruk og arealforvaltning. Vi ser det derfor som svært positivt at forslaget har et delmål 4.1.3 om at vann og vassdrag skal ha god eller svært god miljøtilstand. Vi slutter oss til de tilhørende strategiene om blant annet kunnskapsinnhenting, tiltaksovervåking. Videre er det viktig at kantsoner, blågrønne overvannsløsninger og åpne bekker er nevnt som strategier. Dette kan både redusere forurensninger, dempe effektene av klimaendringer og samtidig bidra til naturmangfold og opplevelser.

Kommunens deltakelse i vannområdene er avgjørende for arbeidet med ivaretagelse av miljømålene og kan med fordel omtales i planen. Kommunen må også selv ta eierskap og

iverksette vannforskriften der kommunen er sektormyndighet/ forurensner. Delmål 4.2.2 om å ha lite forurensning til vann er derfor viktig. I strategiene nevnes blant annet avrenning fra jord- og skogbruk, oppgradering av kommunale avløpssystemer og oppfølging av spredt avløp, miljøgiftforurensning og opprydningstiltak.

Vi ber kommunen vurdere å ta inn i arealstrategien at videre planlegging skal se til at arealbruk og tiltak ikke påvirker vannmiljøet negativt eller medvirker til at miljøtilstanden forringes og miljømålene for vannkvalitet ikke nås.

I kommunen er det flere verdifulle arter knyttet til vann og som er sårbare for forurensning og sedimentasjon, blant annet edelkreps og elvemusling. Kommunen har også storørrestammer av nasjonal verdi og verdifulle våtmarksområder. Vi ser det derfor som viktig at ivaretagelse av verdifullt naturmangfold kommer tydelig fram i samfunnsdelen gjennom eget hovedmål 4.1 og strategier om å veie hensynet til truede og sårbare naturtyper og arter tungt i arealplanlegging og andre saker etter plan- og bygningsloven. Videre er mulig restaurering av økosystemer nevnt, noe som også vil kunne omhandle gjenåpning av bekker vassdragsrestaurering.

Det er viktig at klimaendringer og klimatilpasning er omtalt i samfunnsdelen. Klimaendringer og utbygging med tette flater gir utfordringer for vannmiljøet med økte mengder overvann og fremmedvann til avløpsanlegg, økt erosjon og rasfare. Økende utfordringer med overvannshåndtering er nevnt i forslaget, og vi ser positivt på strategier til delmål 4.2.2 om å forebygge forurensning til vann og vassdrag ved å legge vekt på god overvannshåndtering tidlig i planleggingen, i byggesaker og i drift/vedlikehold av kommunale veier, sluk og sandfang. Kravene om blågrønn overvannshåndtering og tre-trinnsprinsippet i arealplaner og byggesaker er viktige strategier til delmål 4.7.2. Vi anbefaler at kommunen vurderer å innarbeide noen av de viktigste prinsippene for lokal og naturbasert overvannshåndtering i selve arealstrategien.

Ringerike kommune venter en økt befolkningsvekst i årene fremover, blant annet som følge av vei- og jernbaneutbygging. Videre utvikling og planlegging må sees i sammenheng med avløpsinfrastrukturens kvalitet og kapasitet, samt eventuelle behov for tiltak. Kommunen kan ha flere roller når det gjelder avløp, både som forurensningsmyndighet, anleggseier/forurensner og som privat avtalepart. I løpet av 2020 er det etablert og satt i drift en ny del ved Monserud renseanlegg, og dette medfører at renseanleggets dimensjonerende kapasitet er økt fra 24 000 pe (BOF₅) i 2019 til 48 000 pe (BOF₅) i 2020. Denne oppgraderingen trekkes frem i innledningen til høringsutkastet til kommuneplanens samfunnsdel. Vi minner om at Monserud renseanlegg fortsatt er overbelastet i maksuke med en maksukebelastning på 56 551 pe (BOF₅) i 2020. Selv om Monserud renseanlegg per i dag klarer rensekraftene, er det viktig at kommunen ikke tillater påslipp til renseanlegget som gjør at kravene i utslippstillatelsen ikke kan overholdes.

Hovedmål 2.6 i forslaget til samfunnsdel sier at kommunen skal ha en solid infrastruktur som gir grunnlag for ønsket utvikling og vekst. Videre er det utarbeidet strategier om å ivareta infrastrukturbehov i arealplaner og sikre gjennomføring av tiltak gjennomrekkefølgebestemmelser. Vi anser at dette er viktige strategier for å sikre at nye utbygginger ikke skjer i områder uten tilstrekkelig avløpskapasitet, eller på bekostning av tiltak satt i verk for å sikre at kommunen driver i tråd med krav for avløp gitt i eller i medhold av lov. Vi minner om plan- og bygningsloven § 27-2 som stiller krav til at bortledning av avløpsvann skal være sikret og i samsvar med forurensningsloven før opprettelse eller endring av eiendom til bebyggelse. Dette medfører at det er i strid med plan- og bygningsloven § 27-2 å gi rammetillatelse til bebyggelse hvor påkobling skjer til et avløpsanlegg som ikke driftes i henhold til krav satt i forurensningsregelverket. Det må ikke legges opp til en utvikling som kan føre til en

forringelse av miljøtilstanden i vannforekomstene eller som gjør det vanskeligere å nå miljømålene.

Samfunnsdelen må være tydelig på at videre planlegging og utvikling må vurderes nøye ut fra resipientenes kapasitet og muligheten for gode avløpsløsninger. I arealstrategien står det at rekkefølgebestemmelser skal sikre teknisk infrastruktur. Vi ber kommunen å vurdere om arealstrategien kan gjøres noe tydeligere på dette området.

JORDVERN, MATPRODUKSJON OG KULTURLANDSKAP

Forsterket nasjonalt jordvernmål og FNs bærekraftsmål

I juni i år vedtok Stortinget en oppdatert nasjonal jordvernstrategi med et ytterligere forsterket jordvernmål om å ikke omdisponere mer enn 3000 dekar dyrka jord per år. Nasjonale mål og føringer for jordvern og økt matproduksjon er også forankret i FNs bærekraftsmål.

Samferdselsutbygginger forventes fortsatt å føre til tap av dyrka jord i Norge, og omdisponering til andre utbyggingsformål må reduseres dersom målene skal kunne nås.

Mål og arealstrategier

Kommunen har også foreslått gode og viktige mål og arealstrategier for tettstedutvikling, for å utvikle lokal matproduksjon og videreutvikle landbruksnæringer, bevare natur og landskap, mer enn halvere klimagassutslipp, øke karbonlagring og sikre god masseforvaltning i tråd med de nasjonale forventningene. For landbruksdrift og landbruksområder i planlegging, er flere kommunale planer og strategier fra kommunal planstrategi 2020-2023 også viktige å legge til grunn: Kommunedelplan for masseforvaltning, Kommunedelplan for landbruk og beite, Handlingsplan for næring, Strategier for miljøtiltak i landbruket (SMIL og NMSK) i Ringerike og Hole.

Kommunen foreslår en viktig strategi for jordvern (nr. 5 s. 44) om å ikke tillate at dyrka og dyrkbar jord bygges ned, om å bevare buffersoner og om kompensere tiltak som flytting av matjord. Fylkestinget har vedtatt en *nullvisjon for tap av dyrka jord i den Regionale planstrategien*, og vi anbefaler at Ringerike også setter en nullvisjon for tap av dyrka jord sammen med strategier for å redusere tapet av dyrka jord i kommunens planlegging. Strategi 5b om å vurdere å ta ut tidligere avsatte byggeområder og endre til LNF-formål, er derfor viktig. Områder som er i strid med nye nasjonale og regionale mål og føringer for jordvern, matproduksjon og kulturlandskap, bør særlig vurderes på nytt.

Kommunen har i arealstrategien tegnet inn grenser for langsiktig vekst for Hønefoss, Heradsbygd og Haugsbygd. Det ser ut til å ligge mye dyrka jord og natur innenfor de stiplede langsiktige grensene, og vi er svært kritiske til å sette så vide grenser. Dersom kommunen ønsker å fastsette langsiktige byggegrenser for tettsteder og i fjellet, bør de settes stramt og med grunnlag i potensialet for fortetting og transformasjon i eksisterende byggesone. Langsiktige grenser som omfatter dyrka jord og verdifull natur vil ikke være i samsvar med nasjonale føringer for jordvern og matproduksjon, og vide grenser kan føre til uheldige forventninger om utbygging.

For å følge opp strategiene om fortetting og transformasjon og om å bygge Hønefoss og tettstedene innenfra og ut, anbefaler vi at kommunen analyserer potensialet for fortetting og transformasjon i eksisterende byggesone for å sikre god arealutnyttelse med god miljømessig kvalitet for utvalgte sentrums- og tettstedsområder. Erfaringsmessig kan det ta tid å få fram gode fortettings- og transformasjonsprosjekter.

Vi fraråder at kommunen går videre med initiativ om å utvikle Åsa og å sette av LNF-områder for spredt boligbebyggelse. Vi mener at disse forslagene ikke bygger opp under de andre viktige arealstrategiene og vil legge press på svært verdifulle jordbruksområder, kulturlandskap og natur.

Kommunen kan legge til rette for urbant landbruk i arealplanleggingen og bør vurdere dette konkret for eksempel for inneklemt dyrka og dyrkbar jord, se [regjeringens strategi for urbant landbruk](#).

Klima og energi: Næringsutvikling og det grønne skiftet

Å bidra til det grønne skiftet/grønn omstilling/sirkulær økonomi (hovedmål 4) kan gjerne løftes fram også sammen med mål og strategier for næringsutvikling (hovedmål 2.3). Det er positivt at kommunen vil satse på tiltak for å redusere og legge om energibruk, velge klimasmarte løsninger, og energi- og klimavennlige materialer. Videre er det viktig at kommunen ønsker å redusere klimafotavtrykket utenfor kommunens grenser.

HELSE

Ifølge utkastet vil kommunen få en økning i andel eldre, og det vil i fremtiden være et økt behov for helsetjenester. Hvis disse prognosene inntreffer, vil det bety at kommunen må klare å yte flere og mer omfattende tjenester til de eldre i årene fremover. Da er det viktig, slik vi ser det, at kommunen jobber strategisk for å nå mål om økt kapasitet, kvalitet og tilgjengelighet i helse- og omsorgssektoren. Målene er gitt i regjeringens satsinger og bør konkretiseres i helse- og omsorgsplanen.

Vi ønsker at også St.meld. 15 (2017-2018) «Leve hele livet» – En kvalitetsreform for eldre og arbeidet kommunen gjør rundt dette nevnes i utkastet.

<https://www.ringerike.kommune.no/innhold/helse/leve-hele-livet/>

Kommunens "Folkehelsemelding 2012- 2030- Helse i alt vi gjør" er ikke nevnt i utkastet. Det står på kommunens hjemmeside at meldingen skal legge føringene for folkehelsearbeidet i kommunen fram til 2030 og vi anbefaler at kommunen henviser til denne i forslaget.

Vi forventer også at psykisk helse inkluderes som en likeverdig del av folkehelsearbeidet og at kommunene jobber for implementering av ulike pakkeforløp på helse- og omsorgsfeltet. Videre forventer vi at kommunene tar i bruk BrukerPlan som foretrukket kartleggingsverktøy. BrukerPlan er et verktøy for kommuner som ønsker å kartlegge omfang og karakter av problematisk rusmiddelbruk i sin kommune.

Ringerike skriver i innledningen at de i dag har et noe lavere utdannings- og inntektsnivå, en høyere andel unge uføre og arbeidsledige samt en relativt høy andel med livsstilsrelaterte sykdommer sammenliknet med landsgjennomsnittet. Vi vil her påpeke at det er en sterk sammenheng mellom utdanning og helse. Elever som ikke fullfører videregående skole har større risiko for svak eller ingen tilknytning til arbeidslivet, lavere inntekt, dårligere levekår og dårligere helse i voksen alder sammenliknet med de som fullfører sine studier. Det er viktig at kommunen setter inn tiltak som retter seg mot hele årsakssammenhengen: fra grunnleggende levekårsvilkår til levevaner, fysiske og sosiale miljøfaktorer og helsetjenester.

Økonomisk bærekraft

Helse- og omsorgstjenesten har store utfordringer i kommunene fremover. Kommunen bør vise til KOSTRA for oversikt over økonomi innen helse og omsorg. Langsiktig og helhetlig planlegging

knyttet til kapasitet, kompetanse og kvalitet i tjenestene er stadig viktigere for våre kommuner. Vi forutsetter at kommunen planlegger helse- og omsorgstjenestene i det ordinære økonomi- og planarbeidet. Vi forventer at kommunestyrene behandler og vedtar løsningene som skal være basert på analyse av kommunens egne utfordringer og behov.

Vi viser til at det er viktig at kommunen har kompetanse- og rekrutteringsplaner, jf Kompetanseløft 2025, Helsedirektoratet. Kommunen har i sitt Hovedmål 2.5 dette i fokus, men det står ikke noe om kommunen har eller skal utarbeide en kompetanse- og rekrutteringsplan. Videre er det viktig at slike planer løftes opp som en sentral del i gjennomføringen av kommuneplanens samfunnsdel, for å sikre en bærekraftig og fremtidsrettet samfunnsutvikling med trygge og gode tjenester. Det er svært viktig at slik planlegging skjer i tråd med Lov om folkehelsearbeid § 6, Forskrift om ledelses og kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenestene og bærekrafts mål i § 1.1 i plan- og bygningsloven.

BARN OG UNGE

Medvirkning

I alt (plan-)arbeid som involverer barn og unge skal det gjøres barnrettighetsvurderinger. Vi anbefaler at det går tydelig frem. Alle barn har rett til å få tilstrekkelig informasjon, bli hørt og si sin mening i saker som angår dem. Barn og unges med- og selvbestemmelsesrett er regulert og følger bl.a. av Grunnloven, barnekonvensjonen artikkel 12 og FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) artikkel 7.

Ringerike kommune bør se hen til FNs konvensjon for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Vi viser særlig til art. 7 i CRPD-en hvor det heter at ved alle handlinger som berører barn med nedsatt funksjonsevne, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Ringerike kommune må sikre at barn med nedsatt funksjonsevne har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som berører dem, og at deres synspunkter tillegges behørig vekt i samsvar med barnas alder og modenhet, på lik linje med andre barn, og at de har krav på hjelp tilpasset deres nedsatte funksjonsevne og alder for å kunne utøve denne rettigheten.

Folkehelse

Ringerike kommune har en relativt høy andel barn som vokser opp i husholdninger med vedvarende lav inntekt. Kommunen ligger her dårligere an enn landet som helhet. Det samme gjelder antallet unge som ikke er i arbeid eller utdanning (Kilde: Oppvekst profil, Ringerike). Dette omhandler arbeid, bolig, økonomi og ikke minst barn og unges situasjon.

I kommende planarbeid bør det derfor beskrives hvordan NAV og alle velferdstjenestene i kommunen må samarbeide om å løse disse utfordringene. Vi nevner spesielt Kvalifiseringsprogrammet, som er for de personene som står lengst fra arbeidslivet. Programmet gir gode resultater for de som får sjansen til å delta, og rettighetene knyttet til kvalifiseringsprogrammet må derfor være godt kjent. I kommende planer bør det fremgå hvordan kommunen vil gjøre denne rettigheten kjent for flere. Dersom man skal kunne oppfylle mål om barnas beste, så må foreldrene, som står langt fra arbeidsmarkedet, gis muligheter til å komme i arbeid.

Statsforvalteren ser at rapportering på kvalifiseringsprogrammet (KVP) at det er 17 aktive deltakere i Ringerike. KVP bør med fordel tilbys flere, da det viser seg at de som deltar i KVP kommer i arbeid og aktivitet. KVP kunne med fordel også å ha vært tilbudt ungdom som har problemer (fra og med 18 år) det være seg en god bolig/hybel, arbeid/aktivitet, og tilgang til nødvendig helsehjelp.

Om hovedmål 1.3, 2.1, 3.5, 3.6, 3.8 og 3.9

Det er viktig med samtidighet i tjenestene og tverrfaglig samarbeid på alle nivåer. Grenseflatene mellom velferdsstatens tjenester og etater representerer en glippsoner. Planen er lite konkret på hvordan bedre forbindelser i grenseflatene skal sikres, noe som er avgjørende for å lykkes bedre i innsatsen for å forebygge sosial ekskludering og utenforskap.

Det er Statsforvalterens syn at det derfor bør gå tydelig frem i kommende temaplaner, handlingsplaner og virksomhetsplaner hvordan Ringerike kommune skal sikre arbeidet med oppfølgingen av utsatte barn og deres familier gjennom økt samarbeid mellom velferdstjenestene.

Vi fremhever særlig at Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) og boligforvaltning vil kunne være sentrale samarbeidspartnere. Statsforvalteren minner videre om endringer i velferdslovgivningen (samarbeid, samordning og barnekoordinator) som vil omfatte samarbeid mellom offentlige organer og tjenesteytere. Dette vil innebære at velferdstjenestene skal samarbeide med andre offentlige organer og tjenesteytere, dersom samarbeid er nødvendig for å gi brukeren et helhetlig og samordnet tjenestetilbud.

Barnevernsreformen (Oppvekstreformen)

I ny lov om barneverntjenester som er lagt fram for Stortinget våren 2021, er det foreslått at kommunen skal vedta en plan for kommunens arbeid med å forebygge omsorgssvikt og atferdsproblemer. Gjennom oppvekstreformen og forslag til ny om barneventjenester, påpeker Regjeringen et behov for at kommuner etablerer samarbeid på tvers i egen kommune slik at barn og unge får gode, samordnede tiltak, og at kommunen jobber aktivt for å forebygge omsorgssvikt.

Barnevernsreformen har en målsetting om at flere barn skal få fosterhjem og institusjonstjenester lokalt når disse tjenestene skal gis. Tilrettelegging av lokale tjenester vil kunne innebære både faglige og økonomiske utfordringer. Slik vi ser det, er det av betydning at dette innarbeides inn i planen. Kommunen må planlegge hvordan de vil legge til rette for en utvikling av lokale tiltak i den enkelte familie og for omsorgstiltak, når barn ikke kan bo hjemme i kortere perioder, eller i et oppvekstperspektiv. Vi viser også til at det vil være behov for at kommunen planlegger for hvordan de skal bistå unge voksne i overgangen mellom barn og voksen, med boliger for unge voksne og tilhørende hjelpetiltak. Vi vil oppfordre kommunen til å være særlig oppmerksom på dette i kommende planer.

En sentral utfordring i tjenestetilbudet barn og unge får i dag, er at hjelpen kommer for sent og at den kan virke tilfeldig og lite samordnet. Dette er beskrevet blant annet i rapportene *Svikt og svik* og *Det å reise vasker øynene*. I ny barnevernlov får kommunen et krav om å utarbeide en plan for arbeidet med å forebygge omsorgssvikt og atferdsvansker. Kommunen bør ha dette med seg inn i planer for levekårsområdene, slik at nye krav om plan for forebyggende arbeid blir innarbeidet.

Om hovedmål 2.1 og 3.1 - Boligpolitikk og boligutvikling

Boligpolitikk og boligutvikling som tema bør vektlegge sosial bærekraftig utvikling i tillegg til de andre bærekraftsdimensjonene, herunder bærekraftsmål 17 om Samarbeid. Barn og unge, helse og omsorg, folkehelse, levekår, integrering og inkludering, næringsutvikling og befolkningsvekst er relevante temaer å ta inn i arbeidet med boligutviklingen. Ved å jobbe med bolig og velferd i alle ledd av planleggingen, kan kommunen tilrettelegge for nok boliger til alle i gode bomiljø, trygg etablering i eid eller leid bolig, og stabile boforhold som fremmer velferd og deltakelse.

Av de som var vanskeligstilte på boligmarkedet i 2019, var 44 pst. barn og unge, jf. strategien «*Alle trenger et trygt hjem*». Mange barn i familier med lav inntekt har dårligere boforhold enn andre. De opplever å måtte flytte oftere enn andre barn, de bor ofte trangere enn andre barn, og de bor sjeldnere i en bolig som familien eier selv. Mange av disse barna bor i familier med vedvarende lavinntekt. Innsatsen for barn og unge er forankret i regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier. Vi vil i den sammenheng vise til at startlån hjelper flere familier fra leie til eie. Samtidig skal det å leie bolig være et trygt alternativ for dem som ikke vil eller kan eie bolig.

FN-konvensjonen om rettigheter til menneske med nedsett funksjonsevne (CRPD) gir også rammer for å stimulere til at flere mennesker med nedsatt funksjonsevne vil kunne eie egen bolig ved hjelp av Husbankens virkemidler. Mennesker med nedsatt funksjonsevne har særlige utfordringer på boligmarkedet og har reelt sett få valgmuligheter når det gjelder bosted, hvem de vil bo med og boform. Eierandelen nasjonalt er rundt 10 pst.

Det er behov for et større utvalg av boformer og boligløsninger for eldre. Dette kan være varianter av bofellesskap med sosiale møteplasser, boliger samlokalisert med andre tjenester eller boliger med oppfølgingstjenester, men som ikke fullt ut er heldøgns omsorgsboliger. Kommuner må kunne se sammenhenger mellom boligsosiale tiltak og ordinær boligforsyning, og også bruk av virkemidler og samarbeid på tvers av sektorgrenser. Det vil bidra til et mer fleksibelt og variert boligtilbud.

Nyttige lenker:

Nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken:

https://www.regjeringen.no/contentassets/c2d6de6c12d5484495d4ddeb7d103ad5/alle-trenger-et-trygt-hjem-nasjonal-strategi-for-den-sosiale-boligpolitikken-2021-2024-2.des.20.pdf?fbclid=IwAR07spud-H-16HT-aSzIjQYf9fCtSK_KAoOmvdc9f2LRxvy_yQeC_algqeg

Sjekkliste for prioriteringer i kommunal planlegging for sosial og økonomisk bærekraft:

<https://www.statsforvalteren.no/nb/oslo-og-viken/plan-og-bygg/nyheter---plan-og-bygg/2021/02/sjekkliste-for-prioriteringer-i-kommunal-planlegging-for-sosial-og-okonomisk-barekraft/>

Nasjonal faglig retningslinje for tidlig oppdagelse av barn og unge:

[Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge - Helsedirektoratet](#)

Ellers viser vi til kommunens ansvar som planmyndighet, jf. [Statsforvalterens forventningsbrev for 2021](#), datert 28. januar 2021 og tilhørende [vedlegg med forventninger til kommunal arealplanlegging](#).

Vi ber om å få tilsendt vedtaket i saken og eventuelt godkjent samfunnsdel.

Med hilsen

Jorunn Skram
seniorrådgiver

Brede Kihle
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Saksbehandler – Barn og unge: Kjersti Salberg
Saksbehandler – Helse: Elin Ristvedt
Saksbehandler – Landbruk: Anette Søråas
Saksbehandler – Vannmiljø og avløp: Lise Økland

Kopi til:

Norges vassdrags- og energidirektorat	PB 5091 Majorstuen	0301	OSLO
Viken fylkeskommune	Postboks 220	1702	SARPSBORG
Statens Vegvesen	Postboks 1010 Nordre Ål	2605	LILLEHAMMER